

*Stille graag
hier breeit de ringslang*

MAATUWERTJIK TUINWERKEN

Tekst: ERIK HOUIJBERG

Beeld: Internet en privécollectie Erik Hooijberg

Ringslangen zijn dunne, betrekkelijk kleine, zeer schuwe inheemse slangen. Ze zijn voor de mens niet gevaarlijk en al helemaal niet giftig. Ze staan boven aan de voedselketen en eten wormen, torren en kikkers. Een hele geruststelling voor mensen met een slangenfobie, want ook op Ons Buiten kun je deze dieren (misschien) tegenkomen...

Karren met paardenstront

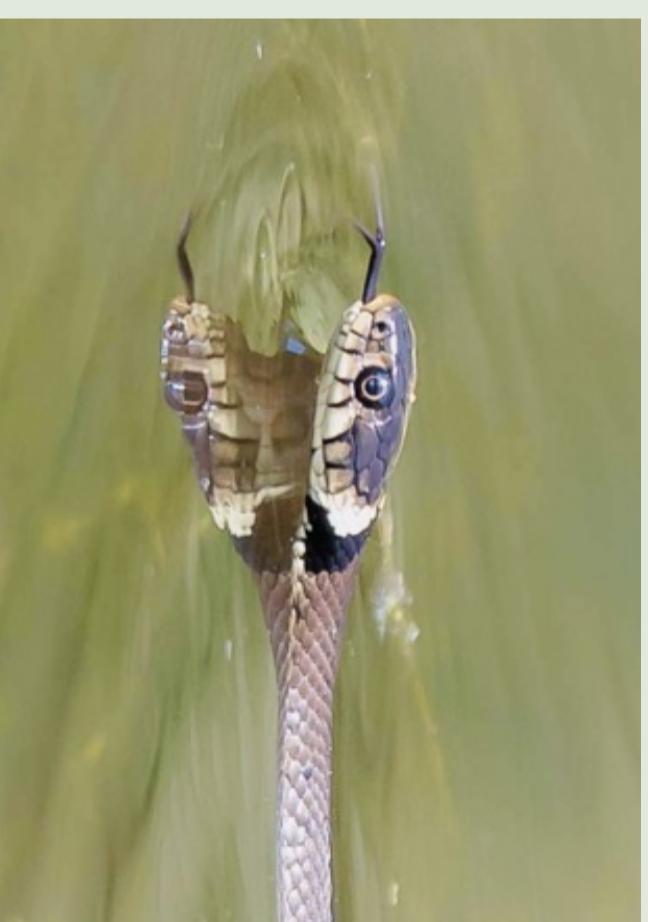
Op een druilerige woensdagochtend rij ik naar Amsterdam-Noord. Daar leer ik hoe je broeihopen maakt voor de ringslang. Tuinpark 'Rust en Vreugde' is het punt van samenkomst. Vanuit daar trekken ploegjes mensen naar Marken en andere plekken in noordelijk Amsterdam. Mensen van de gemeentelijke buitendienst, tuinders en vrijwilligers. Mannen en vrouwen met een passie voor de natuur.

Het doel is simpel; de aanleg van zo veel mogelijk broeihopen voor de ringslang. Karren volgeladen met een mengsel van paardenstront, stro en bladafval rijden over de weggetjes van landelijk Noord. Het miezert een beetje als ik bij Tariq Stark in de auto stap. Hij werkt bij RAVON (Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland) en is een van de deskundigen op het gebied van ringslangen. Gepassioneerd vertelt hij over de ringslangen en het onderzoek.

Tegenwoordig horen daar ook DNA-technieken bij om verwantschappen te kunnen onderzoeken. Ringslangen komen nog niet eens zo lang voor op Marken. Mede dankzij de aanleg van broeihopen heeft de ringslang zich in de loop der jaren helemaal tot aan vuurtoren 'het Paard' weten uit te breiden. En daar gaan we naartoe. Het is begin april, voorjaar dus. De wind is guur, een dun zonnetje dient zich aan. Overal zien we grutto's, wulpen, krakeenden en andere vogels.

De ringslang is een ongevaarlijke, niet-giftige slang (Foto: Jelger Herder)

Ringslangen zijn uitstekende zwemmers (Foto: Anna Stelloo (Vroege Vogels))

HET IS EEN NIET- GIFTIGE SLANG DIE ZELFS NIET BIJT ALS JE HET DIER OPPAKT

Kievieten dartelen wiebelend door de lucht. We hebben geluk; een kiekendief scheert over de rietkragen. Op de dijk duwt een oud besje met een blauwig permanentje het strontmengsel van de kiepkar. Ze loopt wat slechter, zegt ze een paar keer, maar is vandaag niet tegen te houden.

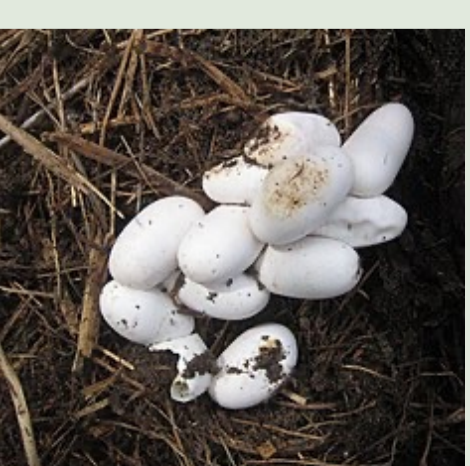
Uitstekende zwemmers

De ringslang (Natrix helvetica) is een betrekkelijk zeldzame, watergebonden slang die wettelijke bescherming geniet. De Flora- en faunawet verbiedt de slangen te verstoren, te vangen of te doden. De slang heeft ronde oogpupillen en duidelijke zwarte en gele vlekken achter de kop. De gele vlekken vallen vaak (bijna) samen, waardoor deze samen op een ring lijken. Het is een niet-giftige slang die zelfs niet bijt als je het dier oppakt. Niet giftig inderdaad, maar in nood kan het ter verdediging een ongelooftlijk stinkende substantie uitscheiden. De volwassen slangen eten amfibieën zoals kikkers en padden. Op hun beurt

worden ze gegeten door reigers, ooievaars, vossen en egels. De jonkies eten kikkerwisjes, naaktslakken en regenwormen en misschien ook wel torretjes. Op hun beurt vallen de jonkies ten prooi aan vogels, padden, kikkers en bepaalde soorten loopkevers. Eten en gegeten worden; belangrijke schakels in het ecosysteem.

Koudbloedig: warmen aan de zon

Zoals alle reptielen is de ringslang een koudbloedig dier dat op vorstrijke plekken onder andere in dijken en spoortaluds overwintert (oktober-maart). De slangen houden van het zonnetje om op te warmen. Stenige zandlichamen zoals dijken en taluds zijn ideaal voor de dieren. Uitgebreide veengebieden zijn minder gunstig, omdat niet alle stadia van de levenscyclus goed doorlopen kunnen worden. Overgangen van veengebieden en zand/kleigebieden zijn weer wel lekker. De ringslang is vooral aanwezig in drie min of meer gescheiden kernen die in een ruim gebied rondom het IJsselmeer liggen.

De eieren van de ringslang zijn (vuil)wit van kleur (Foto: Wikimedia)

Ze worden voornamelijk gevonden langs de dijken in Waterland, het Amsterdamse Bos, de Amstelveense Poel en aan de oostkant van de stad. Rond de Diemerzeedijk zit een vrij grote populatie. De eerste broeihoop in het Amsterdamse werd in 1994 aangelegd. In 2022 waren het er ruim tachtig. De resultaten worden al jarenlang door stadsecoloog Geert Timmermans in kaart gebracht (zie maps.amsterdam.nl/ringslang).

het juiste mengsel daarvoor ontvangen. Op een mooie warme zaterdagochtend hebben tuinbeurters de eerste broeihoop noordelijk van het Nieuwe Meer aangelegd en wel aan het einde van de wandeltuin aan onze Zuidsingel. Recept voor een goede broeihoop: laagje stront-stromengsel, dikke takken kruislings daarop, laagje mengsel, takken, laagje mengsel en zo verder tot er een fraaie broeihoop ligt. Schapenhekje ervoor en klaar.

Een schapenhek ervoor en klaar
(Foto: Erik Hooijberg)

Kruislings gelegde stammetjes zorgen voor lucht en ruimte (Foto: Erik Hooijberg)

Primeur op Ons Buiten
Gemeentewerkers 'Flora en Fauna' Ruud Lutterlof en Marina den Ouden zijn experts op het gebied van ringslangen en broeihopen. Ze doen dit werk al jaren; in april broeihopen maken en in oktober kijken hoe succesvol dat jaar is geweest. Ons Buiten heeft via hen

De oeverbeschoeiing is al jaren geschikt voor passage van de ringslang
(Foto: Erik Hooijberg)

De broeihoop is klaar voor gebruik
(Foto: Erik Hooijberg)

Paren met meerdere mannetjes

Bevruchte vrouwelijke ringslangen moeten nu zwemmend en kruipend hun weg vinden naar de broeihoop, vanuit het Amsterdamse Bos, de Zuidelijke en/of de Noordelijke Oeverlanden. Onze beschoeiing is al jaren geleden aangepast, zodat ze makkelijk de wallenkant opkomen. De vrouwtjes paren met meerdere mannetjes en leggen in mei/juni/juli hopelijk hun eieren. De ovale eieren zijn (vuil)wit van kleur. Ze hebben een elastische schaal, zijn circa 3 cm lang en 2 cm breed en worden dikwijls in trossen gevonden, omdat de eieren na het leggen aan elkaar kleven.

Die eieren worden uitgebroed dankzij de aangename broeitemperatuur in de hoop en komen later in het jaar uit. De jonge slangetjes snijden de leerachtige eierschalen met een soort eitand open, waarna ze op voedseljacht gaan. Pas in oktober zullen we de hoop weer afgraven op zoek naar overgebleven eierschalen. Misschien duurt het enige jaren voordat de ringslang onze hoop vindt, maar het kan ook meteen raak zijn.

Bronnen: ravn.nl; wikipedia.org, broeihopen.nl, maps.amsterdam.nl/ringslang, en NRC Wetenschap van 13 mei 2023

Voor informatie:
groen@ons-buiten.nl

Grass Snake
(Andrew MacKay)

Tuinbeurters hebben de hoop opgebouwd (Foto: Erik Hooijberg)

Hoe vindt een slang de broeihoop?

Slangen kunnen uitstekend ruiken met hun gespleten tongpunt. Met hun kwispelende tong halen ze geurdeeltjes op uit de buitenlucht (tongelen genoemd). Ze brengen deze deeltjes met hun tong naar het orgaan van Jacobsen waar herkenning plaatsvindt door gespecialiseerde receptoren.

Doordat hun tong is gespleten, kunnen slangen 'stereo' ruiken. Zo kunnen ze opsporen waar een geur vandaankomt: gaat het om voedsel, een partner of een broeihoop?